

۱۶۱۸۸۸
کتابخانه

جرم‌زدایی مصرف مواد مخدر آرام؛

با مطالعه تطبیقی در حقوق جزای هلند و ایالات متحده

تألیف

دکتر سید رضا احسان‌پور

عضو هیأت علمی دانشکده شاهد

و پژوهشگر مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی

با دیباچه

دکتر محمود عباسی

رئیس انجمن علمی حقوق پزشکی ایران

و معاون حقوق بشر و امور بین الملل وزیر دادگستری

سرشناسه: احسان‌پور، سید رضا، ۱۳۶۱ -

عنوان و نام پدیدآور: جرم‌زدایی مصرف مواد مخدر آرام؛ با مطالعه تطبیقی در حقوق جزای

هلند و ایالات متحده/ تألیف: سید رضا احسان‌پور.

مشخصات نشر: تهران: انتشارات حقوقی، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۲۵۶ص.

شابک: 978-600-6324-82-1

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: مواد مخدر -- قوانین و مقررات کیفری

موضوع: Narcotic laws -- *Criminal provisions

موضوع: حقوق تطبیقی

موضوع: Comparative law

شماره افزوده: عباسی، محمود، ۱۳۴۲ - مقدمه‌نویس

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۷ ۳۴۵/۰۰۲۷/۳ الف/۵۲۸۲K

رده‌بندی دیوید: ۳۴۵/۰۰۲۷

شمار کتابخانه‌سی: ۵۲۸۵۰۲۲

جرم‌زدایی مصرف مواد مخدر آرام؛

با مطالعه تطبیقی در حقوق جزای هلند و ایالات متحده

تألیف: دکتر سید رضا احسان‌پور

با دیباچه: دکتر محمود عباسی

حروفچینی: مؤسسه فرهنگ سینا

صفحه‌آرایی: فرزانه حاج‌مند

طرح جلد: محمدحسن غرغان‌شر

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۷

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

ناشر: انتشارات حقوقی

چاپ و صحافی: پژمان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۲۴-۸۲-۱

با همکاری: مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی، انجمن علمی حقوق پزشکی ایران، انجمن

بین‌المللی اخلاق زیستی اسلامی، مرکز پژوهشی اخلاق زیستی و حقوق اسلامی سینا

مرکز پخش: تهران، خیابان ولیعصر، نرسیده به توانیر، کوچه شمس پلاک ۸

مرکز تحقیقات حقوقی سینا

تلفن: ۸۸۷۸۱۰۳۶

حق چاپ و نشر به دایه ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

۱۲	 دیباچه
۱۶	 مقدمه
۲۰	 مفاهیم
۲۶	بخش اول: دلایل و توجیهات جرم‌انگاری
۲۸	 مقدمه
۲۸	الف. پیش از قرن بیستم
۲۹	ب. نیمه نخست قرن بیستم
۳۵	ج. پس از جنگ جهانی دوم
۳۸	فصل اول: دلایل و توجیهات پزشکی مخالفان
۳۸	گفتار اول. آثار سوء بر سلامت انسان
۴۰	مبحث اول. تأثیرات کوتاه مدت
۴۰	بند اول. تأثیرات جسمانی
۴۱	بند دوم. تأثیرات روانی
۴۱	مبحث دوم. تأثیرات درازمدت
۴۲	بند اول. تأثیرات جسمانی
۴۲	الف. مشکلات تنفسی
۴۳	ب. تأثیر بر غدد تناسلی و تولیدمثل
۴۵	ج. تأثیر بر جنین
۵۰	د. تأثیر بر رشد کودک
۵۱	ه. تأثیر بر هوش و حافظه

- ۵۳ بند دوم. تاثیرات روانی
- ۵۴ الف. روان پریشی
- ۵۶ ب. افسردگی
- ۵۷ ج. خودکشی
- ۵۸ د. عملکرد تحصیلی
- ۶۳ ه. انگیزه
- ۶۶ بحث سوم. تاثیر بر رانندگی
- ۷۰ گ. ر. دوم. افزایش میزان مصرف مواد مخدر

فصل دهم: دلایل و توجیهات حقوقی مخالف ۸۲

- ۸۲ گفتار اول. اندیشه‌های حقوقی
- ۸۳ گفتار دوم. تجربه ناموفق جرم‌زدایی
- ۸۵ گفتار سوم. تاثیر «قابلیت دسترسی» و «قیمت» بر مصرف
- ۸۵ گفتار چهارم. افزایش آمار ارتکاب جرم. رایم
- ۹۱ گفتار پنجم. افزایش مصرف مواد مخدر سخت
- ۹۳ گفتار ششم. نقض معاهدات بین‌المللی
- ۹۷ گفتار هفتم. پاک کردن صورت مساله

بخش دوم: دلایل و توجیهات جرم‌زدایی ۹۸

- ۱۰۰ مقدمه

فصل اول: دلایل و توجیهات پزشکی موافق ۱۱۲

- ۱۱۴ گفتار اول. نفی «آثار سوء ناشی از مصرف حشیش»
- ۱۱۴ مبحث اول. نفی اعتیادآوری
- ۱۱۶ مبحث دوم. نفی بیماری‌زایی
- ۱۱۶ بند اول. نفی امراض جسمانی

۱۱۹	بند دوم. نفی امراض روانی.....
۱۲۳	بند سوم. نفی تاثیر بر حوادث رانندگی.....
۱۲۶	مبحث سوم. پیشگیری از عوارض و آثار سوء بهداشتی ناشی از مصرف مواد.....
۱۲۸	گفتار دوم. مقایسه حشیش با الکل.....
۱۲۸	مبحث اول. تجربه ناموفق ممنوعیت مصرف الکل در ایالات متحده.....
۱۲۸	مبحث دوم. آثار سوء بهداشتی ناشی از مصرف الکل در مقایسه با حشیش.....
۱۳۱	گفتار سوم. اهداف درمانی.....
۱۳۲	مبحث اول. درمان سرطان.....
۱۳۲	بند اول. پژوهش‌های مستقل.....
۱۳۵	بند دوم. پژوهش‌های درمانی.....
۱۳۷	مبحث دوم. درمان ایدز و هپاتیت.....
۱۳۹	مبحث سوم. درمان کوری تد یجر.....
۱۴۱	مبحث چهارم. تسکین آلام و درد.....
۱۴۲	مبحث پنجم. تاثیر بر گرفتگی عضلانی، تپل قلبی و ام اس.....
۱۴۲	بند اول. گرفتگی عضلانی.....
۱۴۴	بند سوم. ام اس.....
۱۴۴	مبحث ششم. درمان تهوع و کاهش وزن.....
۱۴۴	بند اول. تهوع.....
۱۴۵	مبحث هفتم. کاهش آلزایمر.....
۱۴۶	مبحث هشتم. کنترل بیماری کرون.....
۱۴۶	مبحث نهم. کنترل بیماری سندروم.....
۱۴۷	مبحث دهم. تاثیر مثبت بر سایر بیماری‌ها.....
۱۴۸	گفتار چهارم. رد شبهه افزایش مصرف.....
۱۴۹	مبحث اول. پژوهش‌های مستقل.....
۱۵۵	مبحث دوم. پژوهش‌های مقایسه‌ای.....
۱۵۸	مبحث سوم. پژوهش‌های بیمارستانی.....

۱۶۲	فصل دوم: دلایل و توجیهات حقوقی موافق
۱۶۳	گفتار اول. دلایل و توجیهات حقوق بشری
۱۶۳	مبحث اول. احترام به حریم خصوصی
۱۶۳	مبحث دوم. آزادی و احترام به باورها و مناسک مذهبی
۱۶۵	مبحث سوم. اجتناب از برچسپ‌زدن
۱۶۵	مبحث چهارم. اجتناب از نژادپرستی
۱۶۷	مبحث پنجم. احترام به تمایلات عمومی
۱۷۰	گفتار دوم. دلایل و توجیهات جرم‌شناختی
۱۷۰	مبحث اول. ماییت غیرکیفری
۱۷۱	مبحث دوم. افشای احترام به قانون
۱۷۱	مبحث سوم. تمایل به تکاب رفتارهای ممنوع
۱۷۲	مبحث چهارم. ندرابطه «تألیف دسترسی» و «قیمت» بر مصرف
۱۷۳	مبحث پنجم. نقد ادله «اثر» برای
۱۷۴	بند اول. نقد استدلال به ریشه‌انرژی کلمه حشیش
۱۷۴	بند دوم. نقد و توجیه نتایج مطالعات موبد
۱۷۶	بند سوم. ادله موبد عدم رابطه میان مصرف حشیش و بروز خشونت
۱۷۶	الف. مقایسه با الکل
۱۷۶	ب. مقایسه نرخ مصرف و جرم
۱۷۸	ج. پژوهش‌های صورت گرفته
۱۸۰	مبحث ششم. نقد نظریه «دروازه ورود»
۱۸۱	بند اول. توجیه سابقه مصرف حشیش در مصرف‌کنندگان مواد مخدر سخت
۱۸۲	بند دوم. مقایسه نرخ مصرف حشیش و سایر مخدرات
۱۸۳	بند سوم. پژوهش‌های مخالف نظریه دروازه ورود
۱۸۶	بند چهارم. کمیسیون‌ها و گزارشات
۱۸۸	مبحث هفتم. پیشگیری از قاچاق و بازار سیاه مصرف
۱۸۹	گفتار سوم. دلایل و توجیهات کیفرشناختی

۱۸۹	مبحث اول. مکتب عدالت مطلق
۱۹۱	مبحث دوم. مکتب فایده‌گرایی اجتماعی
۱۹۱	بند اول. بدون جهت
۱۹۴	بند دوم. بی‌اثر
۱۹۶	الف. پژوهش‌های موید عدم بازدارندگی اعمال مجازات
۲۰۰	ب. دلایل عدم کارآمدی ارباب
۲۰۲	بند سوم. بدون نفع
۲۰۳	بند چهارم. غیرضد
۲۰۴	گفتار چهارم. رعایت منافع معاهدات بین‌المللی
۲۰۸	گفتار پنجم. هزینه‌های بومی‌انگاری
۲۱۶	دستاوردها و نظرات
۲۱۶	الف. دستاوردها
۲۲۰	ب. نظرات
۲۲۳	منابع و مآخذ
۲۲۳	الف. منابع فارسی
۲۲۳	ب. منابع لاتین
۲۵۴	ج. سایت‌ها
۲۵۵	د. گزارشات

دیاچه

طرح بحث «مواد مخدر آرام» به عنوان موضوعی جدید در حقوق ایران و متعاقباً طرح موضوع جرم‌زدایی از مصرف آن از چندین منظر حایز اهمیت است. نخست اینکه طرح موضوعات جاید می‌تواند دایره مفاهیم حقوقی را گسترده نموده و ادبیات جدیدی را به آن اضافه نماید. دوم آنکه طرح موضوعات چالش برانگیز، نظر متخصصان و سیاست‌گزاران را به خود معطوف داشته و مباحث داغ علمی را موجب می‌گردد. سوم آنکه توجه به خاستگاه طرح این موضوعات، موجب انجام مطالعات گسترده تطبیقی حقوقی و تلطیف دیدگاه‌های سنتی و ژرف اندیشی بیشتر در خصوص موضوعات مربوطه خواهد شد. مضافاً اینکه توجه به دستاوردهای کشورهای مزبور می‌تواند چراغ روشنی را برای سیاست‌گزاران داخلی در تصمیم‌گیری‌های پیش روی خود فراهم آورده و ایشان را از تجربه مجدد مجربات معاف دارد.

بدون تردید مساله مبارزه با مواد مخدر یکی از بن‌گترین چالش‌های کشورهای مختلف محسوب می‌شود. هریک از کشورها با توجه به رویکرد ذهنی خود به این موضوع و نیز با توجه به تجربیات چندین دهه مبارزه با این معضل اجتماعی در کشور و همچنین با نیم‌نگاهی به سیاست‌ها، عملکرد و دستاوردهای سایر کشورها، سعی در بروز رسانی سیاست‌های جنایی خود در این حوزه داشته و اثربخشی تصمیمات پیشین خود در طول زمان را مشاهده و آثار احتمالی سیاست‌های فعلی خود را به آزمون می‌گذارند. عمده رویکرد شایع سیاست جنایی بسیاری از کشورها به مساله مواد مخدر، تعیین مجازات و اعمال کیفر است. با این وجود برخی از کشورها رویکردی جدید را به تجربه گذارده‌اند. طبق این رویکرد، مداخله کیفری در خصوص مصرف تمامی انواع مواد مخدر چندان به صواب نیست و دولت بنابر ملاحظات مختلفی از جمله مسائل مالی و یا حقوق بشری می‌تواند در خصوص برخی از انواع کم‌خطر مواد مخدر، همان رویکردی را اتخاذ نماید که مثلاً در خصوص مصرف سیگار اتخاذ نموده است. این دیدگاه بدنبال خارج نمودن مساله‌ای ذاتاً بهداشتی از قلمرو سیاست کیفری است و خواستار به حداقل رساندن مداخلات کیفری در روابط و مناسبات عمدتاً فردی می‌باشد. نمونه این سیاست نوین در هلند قابل مشاهده است. این کشور که به بهشت ماری‌جوانا نیز شهرت یافته، مصرف این ماده مخدر کم‌خطر

را آزاد و به عبارتی قانونمند نموده است. در این کشور شهروندان و حتی گردشگران سایر کشورها می‌توانند در کافه‌هایی مخصوص، روزانه مقدار مشخصی از این ماده مخدر را دریافت و در همان محل استعمال نمایند. اتخاذ چنین سیاستی، به گفته مسئولان این کشور موجب کاهش تمایل به مصرف مواد مخدر پرخطر مانند هرویین شده است. در مقابل این دیدگاه، دیدگاه عدم تسامح نیز وجود دارد که ایالات متحده از عمده‌ترین پرچم‌داران آن به شمار می‌آید. به گفته مسئولان این کشور، برخورد کیفری با مصرف مواد مخدر کم‌خطر، دستاورد قابل توجهی را در خصوص کاهش مصرف در مقایسه با کشور هلند به همراه نداشته است.

در حال حاضر، برخورد کشور ما در مقابله با پدیده مصرف انواع مواد مخدر مبتنی بر شدت سزاده است. وجود قوانین سخت‌گیرانه و به شدت کیفر گرا در خصوص مواد مخدر در ایران نتیجه‌ای مشابه با نتایج حاصل از تصویب قوانین محدودکننده در ایالات متحده به همراه داشته است. نتایجی که جز افزایش میزان مصرف مواد مخدر در میان عموم جامعه و به‌ویژه قشر جوان، تغییر الگوی مصرف از مصرف مواد کم‌خطر مانند گراس، تریاک و حشیش به مواد پرخطر بصیر هرویین، اکستازی و اکستازی و نیز ثبت هزینه‌های گزاف در بودجه سالانه کشور جهت مقابله با این پدیده شوم نتایج قابل اعتنای دیگری به همراه نداشته است. اکنون ایالات متحده با درک حقایق موجود، به طور تدریجی در مسیر تغییر سیاست دارویی خود به سمت سیاست دارویی تسامح‌گرا در هلند قرار گرفته است. با این وجود تغییری در سیاست دارویی ایران در راستای همگام شدن با این رویکرد جدید جهت مقابله با مصرف مواد مخدر به چشم نمی‌خورد.

اتحاد هریک از دو سیاست جنایی مذکور برای سیاست‌گذاران داخلی، بحثی مهم و چالش برانگیز است. از سویی زمینه تاریخی مبارزه با انواع مواد مخدر در کشور و ذهن سازگرای سیاست‌گذاران، قانونمندی و یا دست‌کم جرم‌زدایی مصرف برخی از انواع مواد مخدر را برنمی‌تابد و از سویی نیز حرکت در همین مسیر مالوف، آثار محسوسی را به همراه نداشته است. با این حال دستاوردهای موفق و یا احیاناً ناموفق سایر کشورهای نظیر هلند و ایالات متحده در این زمینه، نباید از نظر تیزبین دست‌اندرکاران و سیاست‌گذاران داخلی مغفول مانده و صد البته در صورت تصمیم به اتخاذ سیاست‌های مشابه در خصوص جرم‌زدایی، ویژگی‌ها و ظرفیت‌های فرهنگی، حقوقی، اقتصادی، اجتماعی، آموزشی و...

کشور نیز باید مورد امعان نظر قرار گیرد و ارایه و اجرای طرح‌هایی این چنین، نه نسخه برداری صرف از نمونه مشابه خارجی بلکه نمونه بومی شده آن باشد.

اهدافی که به نظر می‌رسد از اجرای موفق طرح جرم‌زدایی مصرف مواد مخدر آرام در ایران حاصل شود و البته برخی از این اهداف نیز در سایر کشورها نظیر هلند و برخی از ایالات آمریکا مورد تحصیل قرار گرفته است عبارت‌اند از:

۱- پیشگیری از تغییر الگوی مصرف معتادان به سمت مواد مخدر سخت با استفاده از ترویج مواد ملد آرام؛

۲- جلوگیری از هزینه‌های گزاف مربوط به سلامت و درمان مصرف‌کنندگان مواد مخدر سخت؛

۳- کاهش هزینه‌های مربوط به دستگیری، محاکمه، مجازات و بازپروری معتادین مواد مخدر؛

۴- آزاد شدن بخش عمده‌ای از ان‌ال‌ی، روانی و لجستیکی نیروهای نظامی و انتظامی جهت تمرکز بر سایر بخش‌ها ضرورت‌تر تأثیر مقابله با جرایم خشن؛

۵- پیشگیری از ارتکاب جرایم مالی توسط مصرف‌کنندگان مواد مخدر آرام جهت تامین هزینه مصرف؛

۶- جلوگیری از ایجاد بازار سیاه فروش مواد مخدر.

۷- خارج ساختن معضل مصرف مواد مخدر از حالت زیر پوشش و کنترل گروهی از معتادان از حیث تعداد و نوع مصرف و تهیه آمارهای دقیق مربوطه.

مفهوم مواد مخدر آرام و سخت، چنانچه بیان شد هنوز در ادبیات علمی ایران مهجور مانده و اتخاذ سیاست‌های مدرن که نمونه‌ای از آن توسط هلند به موقع اجرا گذارده شده است هنوز به طور دقیق مطمح نظر و توجه سیاست‌گزاران داخلی قرار نگرفته است و دقیقاً به همین دلیل است که انجام پژوهشی در خصوص مورد، جهت آشنا نمودن سیاست‌گزاران دارویی کشور با مفاهیم جدید و استراتژی‌های نوین و بیان دستاوردها و یا ناکامی‌های حاصل از اجرای این سیاست ضروری می‌نماید. نویسنده محترم این کتاب، دوست و همکار گرامی جناب آقای دکتر سید رضا احسان‌پور، پژوهشگر توانمند و پرتلاش مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی، سابقه درخشانی در توجه به مباحث نوظهور و چالشی دارد و پیش از این نیز تجربه مشترکی را با ایشان در تالیف کتابی در حوزه حقوق ایدز - به عنوان یکی

از نخستین تالیفات منتشر شده در این حوزه - داشته‌ایم. ژرف اندیشی کم‌نظیر ایشان در کنار توجه به ابعاد و جوانب مختلف موضوع و نیز اهتمام به مطالعات گسترده تطبیقی - چنانچه بعنوان مثال، منابع خارجی استفاده شده در این تحقیق بالغ بر ۵۰۰ مورد است - نوید پژوهشی ارزشمند و جامع در این حوزه را می‌دهد. امید است که ثمره کار ایشان که معرفی سیاست‌های هدفمند و بروز در مبارزه با مواد مخدر و ارایه نتایج حاصل از اجرای آن از منظر مطالعه تطبیقی در کشورهای هلند و ایالات متحده است بتواند دریچه جدیدی را بروی سیاست‌گذاران دارویی ایران گشوده و گزینه‌های جایگزین سزادهی را بر روی میز تصمیم‌گیری‌های کلان در حوزه مواد مخدر قرار دهد.

محمود عباسی

مدیر گروه حقوق پزشکی

رییس مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی

ناون حقوق بشر و امور بین‌الملل وزیر دادگستری